

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC HÀNH VI GIAO TIẾP CÓ VĂN HÓA CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI Ở TRƯỜNG MẦM NON

Nguyễn Thị Hương*, Nguyễn Thị Huệ
Khoa Giáo dục Tiểu học và Mầm non, Trường Đại học Hải Phòng
*Email: huongnt69@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 06/11/2025

Ngày nhận bài sửa: 01/12/2025

Ngày duyệt đăng: 20/01/2026

Tóm tắt: Trong quá trình hình thành nhân cách con người việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ là việc làm không thể thiếu. Ở lứa tuổi mẫu giáo 5-6 tuổi - lứa tuổi chuẩn bị hành trang cho trẻ vào lớp Một thì việc làm này càng quan trọng hơn bao giờ hết. Hành vi giao tiếp có văn hóa hướng trẻ đến cách cư xử lễ phép với người lớn, biết nhường nhịn bạn bè và quan tâm chia sẻ với mọi người, biết nói cảm ơn khi nhận được sự giúp đỡ từ người khác và xin lỗi khi làm sai... Bài viết phân tích cơ sở lý luận, nêu ra những hạn chế trong giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ hiện nay, từ đó đề xuất một số biện pháp nâng cao chất lượng giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ 5-6 tuổi ở trường mầm non.

Từ khóa: Hành vi giao tiếp có văn hóa, trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi, trường mầm non.

IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION ON CULTURALLY APPROPRIATE COMMUNICATION BEHAVIORS FOR 5-6-YEAR-OLD PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: In the process of human personality formation, educating children in culturally appropriate communication behaviors is essential. For children aged 5-6 years - the age of preparation for first grade - this education becomes more critical than ever. Culturally appropriate communication behaviors guide children toward respectful interactions with adults; yielding to and cooperating with peers; caring for and sharing with others; expressing gratitude when receiving help, and apologizing when making mistakes. This article analyzes the theoretical foundations, identifies current limitations in educating culturally appropriate communication behaviors, and proposes measures to improve the quality of this education for 5-6-year-old children in preschools.

Keywords: Culturally appropriate communication behaviors, 5-6-year-old preschoolers, preschools.

1. Mở đầu

Trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi là thời điểm các quá trình tâm sinh lý phát triển mạnh mẽ, nhu

cầu giao tiếp của trẻ rất cao, khả năng tiếp nhận các chuẩn mực xã hội mở rộng hơn. Để giúp trẻ tiếp nhận các chuẩn mực xã hội, nhận thức

đúng đắn và vận dụng vào cuộc sống thì môi trường giáo dục gia đình và trường mầm non là vô cùng quan trọng. Trong bối cảnh hội nhập và đổi mới giáo dục hiện nay, việc hình thành những hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ em, đặc biệt ở lứa tuổi mầm non, có ý nghĩa quan trọng trong việc phát triển nhân cách. Tuy nhiên, thực tế cho thấy hành vi giao tiếp của trẻ đôi khi chưa phù hợp với đối tượng và hoàn cảnh giao tiếp: trẻ còn nói chen lời, chưa biết lắng nghe, thiếu lời cảm ơn, xin lỗi, cách xưng hô chưa đúng mực. Vì vậy, việc nâng cao chất lượng giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ là rất cần thiết.

2. Tổng quan nghiên cứu

Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa được nhiều nhà nghiên cứu trong và ngoài nước nghiên cứu và đưa ra nhiều quan điểm: Nhà giáo dục John Dewey (1859-1952) khẳng định rằng giáo dục không chỉ là truyền thụ kiến thức mà còn là quá trình giúp trẻ học cách sống và làm việc trong một cộng đồng. Trong cuốn sách *Democracy and Education* ông nhấn mạnh rằng các hoạt động nhóm và trải nghiệm thực tế là phương tiện quan trọng để trẻ học cách giao tiếp, hợp tác và tôn trọng ý kiến của người khác - những yếu tố cốt lõi trong hành vi giao tiếp có văn hóa. Nghiên cứu của Piaget (1952) chỉ ra trẻ 5-6 tuổi dần thoát khỏi tư duy “cái tôi trung tâm”, bắt đầu biết tôn trọng quy tắc và chia sẻ với người khác, tạo điều kiện thuận lợi để giáo dục hành vi văn hóa [7]. Những nghiên cứu của Barbara Rogoff đóng góp quan trọng vào việc hiểu cách trẻ em học hành vi giao tiếp và giá trị văn hóa thông qua sự tham gia vào các hoạt động cộng đồng và văn hóa. Những quan điểm này là cơ sở để thiết kế các hoạt động giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa trong môi trường mầm non hiện đại [8].

Tại Việt Nam Các tác giả Nguyễn Ánh Tuyết (2006) đã nhấn mạnh vai trò của giáo dục hành vi giao tiếp trong sự phát triển nhân cách trẻ [5]. Tác giả Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2018) tập trung vào kỹ năng giao tiếp ứng xử cho trẻ em Việt Nam trong bối cảnh hiện nay [3]. Tác giả Nguyễn Thị Nhã Phương (2023) nghiên cứu khả năng phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động kể chuyện ở trường mầm non [4].

Các nghiên cứu của các tác giả trong và ngoài nước tập trung vào lý thuyết phát triển tâm lý và tầm quan trọng của việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mầm non và khẳng định môi trường giáo dục, vai trò gương mẫu của người lớn và sự phối hợp gia đình - nhà trường là yếu tố quyết định hình thành hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ.

3. Nội dung

3.1. Khái niệm giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa

Khái niệm giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa được cấu thành từ hai khái niệm giáo dục và hành vi giao tiếp có văn hóa.

- *Khái niệm giáo dục*: Theo tác giả Đào Thanh Âm (2004) thì giáo dục là quá trình tác động có mục đích, có tổ chức, có kế hoạch có nội dung và bằng phương pháp khoa học của nhà giáo dục tới người được giáo dục trong các cơ quan giáo dục nhằm hình thành nhân cách của họ” [1].

- *Khái niệm hành vi giao tiếp có văn hóa*:

Theo tác giả Nguyễn Quang Uẩn thì “Hành vi giao tiếp có văn hóa là một loại hình văn hóa, hành vi đạo đức của con người biểu hiện cách giao tiếp của con người chứa đựng các giá trị văn hóa, chuẩn mực mà cốt lõi là các giá trị đạo đức và thẩm mỹ, được thể hiện theo

những quy tắc giao tiếp, ứng xử xã hội thông qua cung cách, hành vi, cử chỉ, cách nói viết và những kỹ năng giao tiếp tuân theo các chuẩn mực văn hóa xã hội [6].

Từ hai khái niệm trên ta có thể hiểu “Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa là quá trình tác động có mục đích, có tổ chức, có kế hoạch của nhà giáo dục tới người được giáo dục với các nội dung về chuẩn mực mà cốt lõi là các giá trị đạo đức và thẩm mỹ, được thể hiện theo những quy tắc giao tiếp, ứng xử xã hội thông qua cung cách, hành vi, cử chỉ, cách nói viết và những kỹ năng giao tiếp tuân theo các chuẩn mực văn hóa xã hội”.

3.2. Ý nghĩa của việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi là độ tuổi lớn nhất ở trường mầm non, độ tuổi này phạm vi giao tiếp xã hội của trẻ rộng hơn, các phẩm chất tâm lý phát triển mạnh mẽ hơn, đặc biệt về vốn từ và khả năng sử dụng ngôn ngữ của trẻ, vì vậy việc giáo dục hành vi giao tiếp có ý nghĩa rất lớn đối với trẻ.

Thứ nhất: Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa giúp hình thành những chuẩn mực hành vi ban đầu trong giao tiếp, đó là những lời chào hỏi, lời cảm ơn khi nhận được sự quan tâm giúp đỡ của người khác, lời xin lỗi khi làm phiền hoặc gây ra những sự việc không hay với mọi người. Đó là sự lắng nghe, sự chia sẻ và quan hệ đúng mực với cô giáo, với bạn bè và người thân.

Thứ hai: Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa giúp trẻ phát triển kỹ năng xã hội và khả năng hòa nhập tập thể. Khi trẻ giao tiếp có văn hóa thì sẽ dễ dàng được chấp nhận và hòa đồng trong nhóm bạn bè, trong lớp học hoặc

các nhóm ngoài cộng đồng. Thói quen giao tiếp có văn hóa giúp trẻ có khả năng hợp tác, biết quan tâm, nhường nhịn, chia sẻ với bạn bè, điều này rất quan trọng và cần thiết trong cuộc sống hàng ngày.

Thứ ba: Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa góp phần phát triển ngôn ngữ và tư duy của trẻ. Trong quá trình hoạt động nhóm trẻ sẽ được giao tiếp với nhau, cùng nhau bàn luận giải quyết những vấn đề mà giáo viên (người lớn) đặt ra. Muốn người khác hiểu được nội dung mình trình bày trẻ sẽ phải suy nghĩ, tìm cách diễn đạt rõ ràng mạch lạc. Để hiểu được lời nói, ý đồ của người khác trẻ cũng phải suy nghĩ, phân biện,... điều đó giúp trẻ phát triển ngôn ngữ và tư duy logic.

Thứ tư: Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa giúp trẻ được bồi dưỡng cảm xúc tích cực và lòng nhân ái. Thói quen cư xử nhẹ nhàng biết yêu thương, đoàn kết và sống hòa thuận với mọi người là nền tảng của những cảm xúc tích cực của trẻ. Nền tảng ấy chính là tình yêu thương, lòng nhân ái biết quan tâm, đồng cảm và chia sẻ với người khác qua đó hình thành những cảm xúc đạo đức lành mạnh nơi trẻ.

Tóm lại: Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa tạo nền tảng cho sự phát triển nhân cách toàn diện cho trẻ. Thông qua các hoạt động hàng ngày trẻ được rèn luyện các kỹ năng giao tiếp, hình thành ở trẻ giá trị và phẩm chất đạo đức, trẻ sẽ có thái độ đúng đắn trong thể hiện cảm xúc tích cực của mình, đây là cơ sở quan trọng giúp trẻ phát triển hài hòa về thể chất, nhận thức, tình cảm kỹ năng xã hội và thẩm mỹ chuẩn bị tốt cho trẻ bước vào bậc học tiểu học và là nền tảng vững chắc cho tương lai của trẻ.

3.3. Nội dung giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Trong chương trình giáo dục trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi [2] thì nội dung giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa bao gồm:

1. Hình thành các hành vi giao tiếp lễ phép, đúng mực

- Biết chào hỏi, cảm ơn, xin lỗi, chúc mừng, tạm biệt đúng lúc, đúng cách.

- Biết xưng hô lễ phép với người lớn, cô giáo, bạn bè.

- Biết nói năng nhẹ nhàng, dùng lời nói lịch sự, không quát mắng, không nói tục.

2. Phát triển kỹ năng lắng nghe và thể hiện cảm xúc tích cực trong giao tiếp

- Biết lắng nghe người khác nói, không ngắt lời, biết đợi đến lượt.

- Biết bộc lộ cảm xúc bằng lời nói, cử chỉ phù hợp (vui, buồn, đồng cảm, quan tâm).

- Biết an ủi, chia sẻ, giúp đỡ bạn khi cần.

3. Rèn luyện hành vi giao tiếp văn hóa trong các tình huống hằng ngày

- Biết xin phép khi mượn đồ, nhường nhịn khi chơi, giữ trật tự khi cô nói chuyện.

- Biết vâng lời, chào hỏi người lớn, giúp đỡ bố mẹ việc nhỏ.

- Biết giữ gìn vệ sinh, không chen lấn, không làm ồn.

4. Giáo dục trẻ biết tôn trọng, hợp tác và yêu thương mọi người

- Biết tôn trọng bạn, tôn trọng sự khác biệt, không trêu chọc hay chê bai người khác.

- Biết làm việc cùng nhau, cùng chia sẻ và giúp đỡ trong nhóm.

- Biết bày tỏ tình cảm yêu thương, biết ơn với cô giáo, ông bà, cha mẹ, bạn bè.

5. Giáo dục trẻ biết sử dụng cử chỉ, điệu bộ, nét mặt phù hợp trong giao tiếp

- Biết mỉm cười khi chào hỏi, nhìn vào người đối thoại khi nói chuyện.

- Biết sử dụng cử chỉ thân thiện như bắt tay, vẫy chào, gật đầu, cúi chào.

- Biết tránh các hành vi phi ngôn ngữ tiêu cực như cau có, xô đẩy, nhăn nhó.

3.4. Thực trạng của việc giáo dục thói quen hành vi giao tiếp có văn hóa ở trường mầm non hiện nay

Nhận thức rõ tầm quan trọng của việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa các trường mầm non đã xây dựng kế hoạch, đề ra mục tiêu cụ thể và chỉ đạo giáo viên thực hiện giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ. Giáo viên đã xây dựng kế hoạch giáo dục lồng ghép vào các hoạt động hằng ngày như hoạt động học, hoạt động chơi, hoạt động vệ sinh ăn, ngủ,... và tạo nhiều cơ hội cho trẻ được thực hành trải nghiệm. Chính vì vậy chất lượng giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ tại các trường mầm non đã đạt được kết quả khá tốt, đa số trẻ đã có hành vi giao tiếp lễ phép, đúng mực, biết lắng nghe biết yêu thương chia sẻ hợp tác cùng cô, giúp đỡ bạn, lắng nghe và tôn trọng ý kiến của người khác. Tuy nhiên việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi tại các trường mầm non còn có những hạn chế sau đây:

Nhóm hành vi giao tiếp lễ phép, đúng mực: Hành vi cảm ơn, xin lỗi của một số trẻ chưa được thực hiện thường xuyên, thực hiện chưa đúng lúc phải chờ cô nhắc nhở và phân tích trẻ mới nhận thức được hành vi của mình là chưa hay, chưa đúng.

Nhóm hành vi kỹ năng lắng nghe và thể hiện cảm xúc tích cực trong giao tiếp: Hành vi biết lắng nghe người khác nói, không ngắt lời,

biết đợi đến lượt còn nhiều trẻ chưa thực hiện tốt, trong hoạt động chơi, hoạt động vệ sinh trẻ còn nói to, tranh giành đồ chơi của bạn, xô đẩy nhau. Trong hoạt động học một số trẻ nhút nhát nói nhỏ, chưa chú ý lắng nghe, ngắt lời khi cô đang nói, đang kể chuyện,...

Nhóm hành vi giao tiếp văn hóa trong các tình huống hằng ngày: Hành vi biết an ủi, chia sẻ, giúp đỡ bạn khi cần nhiều trẻ chưa biết nói lời động viên, chia sẻ, chưa biết nhường nhịn bạn, chưa tự giác cất dọn đồ chơi sau khi chơi xong.

Nhóm hành vi biết tôn trọng, hợp tác và yêu thương mọi người, hành vi tôn trọng sự khác biệt còn nhiều trẻ chưa thực hiện tốt. Trong lớp có những trẻ khác biệt về nhận thức, hành động,... trẻ chưa biết tôn trọng, chưa chấp nhận bạn vào chơi và hoạt động cùng nhóm để chia sẻ, giúp đỡ bạn. Trẻ đã biết làm việc nhóm song đôi khi việc trao đổi trong nhóm chưa có sự thống nhất phải nhờ đến cô can thiệp giúp đỡ.

Nhóm hành vi biết sử dụng cử chỉ, điệu bộ, nét mặt phù hợp trong giao tiếp đa số trẻ đã biết thể hiện và sử dụng các hành vi phi ngôn ngữ vào trong giao tiếp với mọi người, tuy nhiên hành vi nhìn vào người đối thoại khi nói chuyện còn một số trẻ chưa thực hiện tốt, khi trả lời cô trẻ hay cúi mặt hoặc nhìn đi chỗ khác, lắc (gật) đầu thay cho câu trả lời. Hành vi phi ngôn ngữ tiêu cực như cau có, khóc, xô đẩy, nhăn nhó chưa được khắc phục, đặc biệt ở những trẻ nhút nhát, ngại giao tiếp.

Từ những hạn chế nêu trên chúng ta thấy cần có những biện pháp phù hợp với đối tượng, với sự phát triển của xã hội, thiết thực và khả thi hơn nữa trong việc nâng cao chất lượng giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non.

3.5. Biện pháp giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Biện pháp 1: Giáo viên mẫu mực trong thực hiện hành vi giao tiếp có văn hóa với trẻ trong các hoạt động hằng ngày

Trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi học thông qua chơi, học qua bắt chước, vì vậy mọi hành vi, cử chỉ, lời nói của cô giáo và người lớn phải chuẩn mực, nhẹ nhàng, lịch sự. Giáo viên nói lời cảm ơn, xin lỗi, chào hỏi đúng lúc, trẻ sẽ bắt chước và làm theo. Việc giáo viên làm gương trong giao tiếp không chỉ ảnh hưởng đến hành vi trước mắt của trẻ, mà còn định hình các giá trị và niềm tin của trẻ về cách thức tương tác xã hội trong tương lai. Trẻ em sẽ học hỏi cách thể hiện cảm xúc, cách tôn trọng và chấp nhận ý kiến của người khác từ chính hành vi của cô giáo. Những yếu tố này tạo ra một môi trường giáo dục tích cực, trong đó mọi trẻ đều cảm thấy được tôn trọng và đánh giá cao. Khi giáo viên làm gương, làm mẫu cho trẻ còn có ý nghĩa trong việc tạo ra một môi trường học tập an toàn và thân thiện, trẻ sẽ cảm thấy thoải mái và tự tin hơn khi tương tác với cô và các bạn. Không chỉ vậy, giáo viên còn đóng vai trò là người đồng hành, khuyến khích trẻ tham gia vào các hoạt động nhóm do giáo viên tổ chức như: trò chơi phân vai, mô phỏng tình huống, nơi mà trẻ có cơ hội thực hành giao tiếp và hợp tác. Giáo viên có thể hướng dẫn trẻ cách thể hiện ý kiến, lắng nghe bạn khác và giải quyết mâu thuẫn một cách hòa bình. Môi trường thân thiện, nơi trẻ cảm thấy được ủng hộ, sẽ giúp trẻ học hỏi và phát triển hơn. Khi giáo viên là tấm gương mẫu mực, luôn khuyến khích trẻ thể hiện sự tôn trọng, lòng nhân ái, tinh thần trách nhiệm thì các giá trị đạo đức sẽ được trẻ thực hiện một cách tự nhiên, bền vững. Từ hành động

của giáo viên, trẻ sẽ không chỉ học được cách ứng xử đúng mực mà còn học cách đối mặt với các tình huống giao tiếp một cách khéo léo, tinh tế và có trách nhiệm. Như vậy, để trở thành tấm gương cho trẻ học tập noi theo giáo viên cần xây dựng hình ảnh mẫu mực trong giao tiếp với trẻ và với mọi người xung quanh, cụ thể:

Giáo viên biết sử dụng ngôn ngữ phù hợp với lứa tuổi, sử dụng các từ ngữ thể hiện sự tôn trọng và lịch sự như “cảm ơn”, “xin lỗi”... Luôn giữ thái độ vui vẻ, hoà nhã, tạo không khí thoải mái và gần gũi với trẻ, giao tiếp với trẻ nhẹ nhàng, truyền cảm, nói ngắn gọn, dễ hiểu. Lắng nghe ý kiến của trẻ, không ngắt lời khi trẻ đang nói và khuyến khích trẻ bày tỏ quan điểm cá nhân một cách tự tin. Luôn thể hiện sự tôn trọng với trẻ và mọi người xung quanh (đồng nghiệp, phụ huynh, nhân viên trong trường).

Bên cạnh việc sử dụng ngôn ngữ giáo viên kết hợp với ngôn ngữ cơ thể tích cực như ánh mắt thân thiện, nụ cười tươi cùng những cử chỉ động viên, khích lệ như gật đầu, vỗ tay,... nhằm khích lệ động viên trẻ bộc lộ cảm xúc và suy nghĩ của mình.

Biện pháp 2: Giáo viên lồng ghép nội dung giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa trong hoạt động hằng ngày

Trẻ mầm non đến lớp từ 7 giờ sáng đến 17h00 hàng ngày, trong khoảng thời gian đó giáo viên tổ chức cho trẻ các hoạt động như: Đón trẻ - thể dục buổi sáng; hoạt động học; hoạt động góc; hoạt động ngoài trời,... Trong các hoạt động đó giáo viên và trẻ luôn phải giao tiếp với nhau, đây là điều kiện thuận lợi để giáo viên thực hiện lồng ghép giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ. Ví dụ trong hoạt động đón trẻ khi trẻ đến lớp cô nhắc nhở trẻ chào cô, chào

bố mẹ, khi chào phải khoanh tay trước ngực, đầu hơi cúi và nói “Con chào cô ạ” hoặc “Con chào bố ạ”; Trong hoạt động góc khi trẻ chơi cùng nhau cô quan sát trẻ chơi và cách trẻ giao tiếp với nhau và có sự can thiệp khi cần thiết. Khi trẻ tranh giành đồ chơi của bạn cô giúp trẻ nhận ra hành vi đó là chưa tốt, khi cần đồ chơi phải hỏi bạn mượn, nếu bạn đồng ý cho mượn thì phải cảm ơn bạn.

Hoạt động học là hoạt động mà giáo viên lồng ghép được nhiều nội dung giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa bởi trong từng bài dạy các môn học đều chứa đựng hành vi giao tiếp có văn hóa. Ví dụ khi dạy trẻ đọc thơ “Làm anh” cô giáo dục trẻ vai trò của người anh phải ngoan ngoãn, biết yêu thương, nhường nhịn, giúp đỡ em bé,... khi kể cho trẻ nghe truyện “Ba cô gái” giáo viên giáo dục trẻ tình yêu thương, kính trọng cha mẹ, người lớn tuổi, biết quan tâm chăm sóc khi ông bà cha mẹ ốm đau,... Hay trong giờ hoạt động âm nhạc cô dạy trẻ bài hát “Cháu yêu cô chú công nhân” cô giáo dục trẻ tình yêu và sự quý trọng đối với các cô chú công nhân vì họ đã xây nhà cho các con ở, dệt may quần áo cho các con mặc.

Trong hoạt động ngoài trời cô giáo dục trẻ tình đoàn kết, sự phối hợp với nhau trong thực hiện các trò chơi theo nhóm, giúp đỡ lẫn nhau khi cần thiết, biết quan tâm chia sẻ với bạn. Ví dụ trong khi chơi có trẻ không may bị ngã các bạn phải làm gì, giúp đỡ bạn như thế nào? Cách xếp hàng đi lên, đi xuống cầu thang ra sao.

Trong hoạt động vệ sinh ăn, ngủ giáo viên giáo dục trẻ biết chờ đợi đến lượt, biết nhường nhịn và giúp đỡ bạn, không xô đẩy khi xếp hàng chờ rửa tay, trật tự khi ngồi vào bàn ăn chờ cơm các bạn mang đến, ăn cơm không nói chuyện, không làm rơi vãi thức ăn.

Biện pháp 3: Tổ chức rèn luyện kỹ năng giao tiếp có văn hóa cho trẻ theo hình thức nhóm

Trẻ mẫu giáo lớn đã sử dụng thành thạo tiếng mẹ đẻ trong sinh hoạt hàng ngày và từng bước thể hiện sắc thái cảm xúc hợp lý trong hành vi lời nói. Trẻ nắm vững ngữ âm, ngữ điệu khi sử dụng tiếng mẹ đẻ, trẻ biết đọc thơ, kể diễn cảm, biết dùng điệu bộ bổ sung cho ngôn ngữ nói. Vốn từ của trẻ tăng lên đủ để giao tiếp ứng xử với những người xung quanh khi vui chơi, học tập và lao động (khoảng 4000 từ). Cấu trúc văn phạm, ngữ pháp cũng được phát triển, trẻ biết sử dụng câu có đầy đủ thành phần chủ vị. Chính vì vậy hình thức hoạt động nhóm rất cần thiết với trẻ độ tuổi này. Thông qua hoạt động nhóm trẻ có cơ hội hợp tác, chia sẻ, đồng cảm và đặc biệt là có cơ hội biểu lộ ý kiến cá nhân của mình và học hỏi các bạn về hành vi giao tiếp, khả năng diễn đạt,... nhờ vậy mà hành vi giao tiếp có văn hóa của trẻ và sẽ tốt hơn. Ví dụ: Khi trẻ chơi tổ chức sinh nhật cho thành viên trong gia đình, nhóm gồm 5-6 trẻ, muốn tổ chức được buổi sinh nhật trẻ phải bàn bạc nêu ý tưởng tổ chức cho ai, ở đâu, cần mua sắm những gì, trong buổi sinh nhật hát bài gì, những lời chúc như thế nào,... Sau khi bàn bạc xong trẻ phân công nhiệm vụ cho từng thành viên, tất cả các trẻ cùng tham gia bàn bạc đưa ra ý kiến của mình, cùng thống nhất để thực hiện. Hoặc trong giờ học cho trẻ kể lại truyện, cô chia trẻ ra thành 3-4 nhóm và giao nhiệm vụ cho các nhóm bàn bạc về hình thức thể hiện lại câu chuyện hay nhất. Như vậy trẻ ở các nhóm sẽ phải bàn bạc xem ai đóng vai gì, ai là người dẫn chuyện, sử dụng trang phục như thế nào cho phù hợp với từng vai, sân khấu bố trí như thế nào,... sau đó trẻ tiến hành tập luyện. Trong quá trình trẻ thực hiện giáo viên quan sát, giúp đỡ

và hướng dẫn trẻ khi cần, sửa cho trẻ những hành vi ngôn ngữ giao tiếp chưa đúng, chưa chuẩn (nói bậy, xưng hô mày tao, thiếu tôn trọng bạn bè,...).

Biện pháp 4: Tạo môi trường giao tiếp thân thiện, tích cực trong lớp học

Tạo môi trường giao tiếp thân thiện, tích cực trong lớp học là một trong những nhiệm vụ quan trọng của giáo viên mầm non. Môi trường trong lớp mầm non bao gồm môi trường tâm lý xã hội và môi trường vật chất, cả hai môi trường này đều có ảnh hưởng rất lớn đến sự phát triển của trẻ, vì vậy giáo viên phải xây dựng được môi trường giáo dục đa dạng, phong phú, phù hợp với sự phát triển lứa tuổi.

Về môi trường tâm lý xã hội, để trẻ luôn tự tin có mong muốn chia sẻ thì giáo viên phải xây dựng được môi trường xã hội thân thiện, cô giáo luôn thể hiện sự tôn trọng trẻ, lắng nghe và khuyến khích trẻ nói lên những suy nghĩ, cảm xúc của mình. Khi trẻ nói giáo viên có cơ hội lắng nghe và sửa cho trẻ nếu trẻ nói chưa đúng, chưa hay. Thông qua những chia sẻ của trẻ giáo viên hiểu trẻ, sẵn sàng giúp đỡ nếu trẻ có những tâm tư, những khó khăn.

Khi xây dựng môi trường tâm lý xã hội trong nhóm lớp giáo viên cùng trẻ thiết lập những quy tắc giao tiếp tích cực như biết nói lời cảm ơn khi được cô giáo, các bạn giúp đỡ, biết xin lỗi khi gây ra sự phiền phức cho người khác, biết chờ đến lượt khi rửa tay, lau mặt, lấy giày dép, không tranh giành đồ chơi với bạn, đi lại nhẹ nhàng, không nói to, gào hét trong lớp,... Khi các quy tắc được thiết lập các thành viên trong nhóm lớp cùng nhau thực hiện và có sự giám sát lẫn nhau, ai thực hiện tốt sẽ được khen thưởng và ngược lại ai vi phạm sẽ bị khiển trách, phê bình. Môi trường tâm lý xã hội thân

thiện giúp trẻ tự tin khi giao tiếp, biết tôn trọng người khác và hình thành ở trẻ thái độ tôn trọng người khác, biết thể hiện cảm xúc đúng mực trong giao tiếp.

Bên cạnh việc xây dựng môi trường tâm lý xã hội thì việc xây dựng môi trường vật chất đa dạng phong phú kích thích trẻ hoạt động, giao tiếp cũng là nhiệm vụ quan trọng của giáo viên mầm non. Để giúp trẻ mở rộng phạm vi giao tiếp ngoài việc tổ chức các góc chơi thông thường như góc phân vai, góc thư viện, góc học tập, góc xây dựng, giáo viên có thể bố trí thêm các góc chơi như góc giao tiếp chia sẻ cảm xúc, góc tâm sự... tạo cơ hội cho trẻ giao tiếp, chia sẻ. Trong quá trình trẻ chơi cô quan sát cách trẻ giao tiếp, nếu có tình huống xảy ra cô can thiệp kịp thời giúp trẻ nhận ra được hành vi của mình là đúng hay chưa, nếu chưa đúng thì sửa như thế nào. Trong trang trí lớp giáo viên nên lựa chọn hình ảnh về những hành vi giao tiếp đúng (chào hỏi ông bà cha mẹ; xin quà bằng hai tay) những việc làm tốt (lấy tăm cho ông bà, nhặt rau giúp mẹ, tặng quà cho em, giúp đỡ bạn...), những lời nói hay để trang trí, điều đó giúp trẻ mở rộng khả năng nhận thức về những hành vi giao tiếp đúng, qua đó trẻ có điều kiện học tập và làm theo. Việc ứng dụng công nghệ thông tin trong trang trí lớp và giáo dục hành vi giao tiếp cũng mang lại nhiều cơ hội học hỏi cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi. Giáo viên sưu tầm những video, sử dụng tình huống minh họa về hành vi giao tiếp đúng - sai để trẻ thảo luận hoặc có thể tham gia các trò chơi tương tác trên mà hình chọn hành vi đúng sai, sử dụng AI giúp nhận biết, phân biệt hành vi đúng - sai, những việc nên làm, không nên làm,... điều này giúp trẻ hứng thú tìm hiểu, dễ nhớ, khắc sâu kiến thức và rèn luyện kỹ năng giao tiếp một cách tự nhiên, thoải mái.

Môi trường giáo dục có tầm quan trọng đặc biệt đối với sự phát triển của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi nói chung và việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa nói riêng. Việc tạo môi trường giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa giúp trẻ có nhiều cơ hội học hỏi và nâng cao khả năng giao tiếp có văn hóa cho trẻ.

4. Kết luận

Trong giai đoạn đất nước phát triển hiện nay, nền văn hóa nước ta có sự hòa nhập với các nước trên thế giới, để giữ được bản sắc văn hóa Việt hòa nhập nhưng không hòa tan thì việc giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho thế hệ trẻ của Việt Nam là việc làm vô cùng quan trọng, lứa tuổi mầm non là lứa tuổi đặt nền móng đầu tiên nên việc làm này càng cần thiết hơn bao giờ hết. Để nâng cao chất lượng giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa giáo viên mầm non phải tích cực rèn luyện hành vi giao tiếp là tấm gương cho trẻ học tập. Bên cạnh đó giáo viên luôn có ý thức lồng ghép giáo dục hành vi giao tiếp cho trẻ vào các hoạt động hằng ngày, chú trọng rèn luyện kỹ năng giao tiếp cho trẻ thông qua các hoạt động nhóm và tạo môi trường giao tiếp thân thiện, tích cực trong lớp học nhằm tạo cơ hội trải nghiệm thực tế, khắc sâu kiến thức cho trẻ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đào Thanh Âm (chủ biên), Trịnh Dân, Nguyễn Thị Hoà, Đinh Văn Vang (2008), *Giáo dục học mầm non được*, NXB Đại học Sư phạm I, Hà Nội.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Chương trình giáo dục mầm non*, theo Văn bản hợp nhất số 01/VBHN-BGDĐT, NXB Giáo dục Việt Nam.
3. Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2018), *Giáo dục hành vi văn hóa cho trẻ em Việt Nam trong bối cảnh hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.

4. Nguyễn Thị Nhã Phương (2023), Phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động kể chuyện ở trường mầm non, *Tạp chí Thiết bị giáo dục*, 1, 288.
5. Nguyễn Ánh Tuyết (2006), Giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa cho trẻ mầm non, NXB Giáo dục.
6. Nguyễn Quang Uẩn (2007), Quan niệm về hành vi giao tiếp có văn hóa của tuổi trẻ, *Tạp chí Tâm lý học*, 6 (99), 6.
7. Dewey, J. (2022), *Kinh nghiệm giáo dục*, NXB Tri thức.
8. Piaget, J. (1952), *The Origins of Intelligence in Children*, New York: International Universities Press.
9. Rogoff, B. (2003), *The Cultural Nature of Human Development*, Oxford: Oxford University Press.